

PM

Om juridik och praktik kring tillhörighet i personkrets 3 i LSS för personer med dövblindhet

→ Av Ola Linder, jurist och konsult på Nkcdb
Januari 2023

Innehåll

1. Bakgrund	3
2. Personkretstillhörighet i LSS och personer med dövblindhet.....	3
3. Fördjupning om rättspraxis kopplat till dövblindhet och personkretstillhörighet i LSS	5
4. Bevisbörda och utredningsskyldighet m.m. enligt förvaltningsrätten.....	5
5. Individens tillgång till rättvisa och rollen hos vissa stödjande funktioner	6
6. Mänskliga rättigheter som stödjande normer via den svenska rätten	7
7. Reflektioner om praktik och juridik i ansökningsförfarande och rättsprocess	7
8. Slutsats.....	8

1. Bakgrund

Personer med dövblindhet behöver ofta samhällets stöd i form av exempelvis ledsagning, kontaktperson eller personlig assistans. Insatserna kan beviljas via lagen (1993:387; LSS) om stöd och service till vissa funktionshindrade. LSS är en "pluslag" till socialtjänstlagen (2001:453), som i sin tur är samhällets yttersta skydds-nät och en ramlag för lokala förhållanden. LSS fyller därför en mycket central roll för att säkerställa delaktighet i samhällets gemenskap för personer med vissa funktionsnedsättningar. Däremot är det enbart personer som tillhör lagens personkrets enligt 1 § LSS som omfattas av lagen och kan få tillgång till den förstärkta rättighetskatalogen som LSS utgör.

I detta PM diskuteras en ofta förekommande problematik kring svårigheten för personer med dövblindhet att bedömas tillhöra personkretsen i LSS. När detta sker och om insatser inte ges på annat sätt och med tillräcklig kvalitet blir konsekvenserna att de riskerar att förvägras grundläggande förutsättningar för en god psykisk och fysisk hälsa; kontinuerlig social samvaro och fysisk aktivitet. Syftet med texten är att den ska kunna vara ett stödmaterial till professionella som stöder personer med dövblindhet att navigera i frågan om personkretstillhörighet i LSS. Arbetet har gjorts för Nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor.

2. Personkretstillhörighet i LSS och personer med dövblindhet

En grundförutsättning för att en individ ska kunna få tillgång till insatser enligt LSS är att den tillhör någon av de kretsar av personer som anges i 1 § LSS. Dessa är "personer

1. med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service."

Personer med dövblindhet omfattas inte explicit av lagens personkretsar. De två första kategorierna utgår i viss mån från diagnoser som medför olika funktionsnedsättningar. Givetvis kan en person med dövblindhet bedömas tillhöra personkretsen om den dessutom har

en diagnos som autism eller intellektuell funktionsnedsättning eller på annat sätt bedöms tillhöra personkrets 1 eller 2 med hänsyn till en annan funktionsnedsättning än dövblindhet i sig.

- Den tredje punkten i 1 § LSS omfattar däremot personer
1. med varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och
  2. förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och
  3. därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Det är oftast mot personkrets 3 som personer med förvärvad dövblindhet¹ prövas.

Förarbetena till lagen, främst prop. 1992/93:159, ger viss vägledning och problematiserar även i viss mån kriterierna för personkrets 3. Innan LSS fanns lag (1985:568; omsorgslagen) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl. som innefattade de två första personkretsarna som idag finns i LSS. I prop. 1992/93:159 s. 57 anges att "[d]et är av naturliga skäl förknippat med vissa svårigheter att definiera och avgränsa den nya lagens personkrets. Mot den bakgrunden är det angeläget att den praktiska tillämpningen när det gäller personkretstillhörigheten ges särskild uppmärksamhet."

Det står klart att personer som har grava syn- eller hörselnedsättningar kan ingå i personkrets 3. Däremot är det inte tillräckligt att ha en syn- och/eller hörselnedsättning för att bedömas ha personkretstillhörighet, se särskilt RÅ 1999 ref 54 (Regeringsrätten var högsta instans inom förvaltningsdomstolarna innan namnbytet till Högsta förvaltningsdomstolen). Rätten fann att en 81-årig person med grav synskada inte hade rätt till ledsagarservice då han inte bedömdes tillhöra personkrets 3. I prövningen konstaterades att personen hade en stor och varaktig funktionsnedsättning, men att den inte förorsakade betydande svårigheter i den dagliga livsföringen (sökanden hade enbart angivit hjälpbehov med posthantering och navigation i nya miljöer).

Det framkommer även i prop. 1992/93:159 s. 54 ff. att "[k]ombinationer av skador vars sammantagna följder är speciellt svåra eller komplicerade medför ofta att den enskilde har **särskilt stora svårigheter** i den dagliga livsföringen. Det kan t.ex. gälla för personer med **dövblindhet** [min emfas], med kombinationer av rörelsehinder eller med tal- och språkstörning i kombination

¹ Förvärvad dövblindhet innebär att dövblindheten inträffar senare i livet efter att språket har utvecklats, vare sig det har skett via talat språk eller teckenspråk.

med utvecklingsstörning.” Intressant nog syftar skrivningen om dövblindhet på uttrycket särskilt stora svårigheter i den dagliga livsföringen, och inte enbart stora eller varaktiga funktionsnedsättningar. **Med skrivningen är det tydligt att intentionen från lagstiftarens sida är att personer med dövblindhet ska kunna ingå i personkretsen och att de ska kunna bedömas ha särskilt stora svårigheter i den dagliga livsföringen.** När dövblindhet i övrigt behandlas explicit i förarbetena handlar det om tolktjänst m.m. och inte frågor om personkretstillhörighet eller rätt till insatser enligt LSS.

I prop. 1992/93:159 s. 56 fortsätter resonemangen om kriteriet betydande svårigheter med den dagliga livsföringen: ”Med betydande svårigheter i den dagliga livsföringen menar jag att den enskilde inte på egen hand kan klara vardagsrutiner som t.ex. hygien, toalettbestyr, påklädning, mathållning, förflyttning inomhus och utomhus, sysselsättning eller att utföra nödvändig träning eller behandling. Det kan också innebära att en person inte kan förstå och klara sin ekonomi. Andra svårigheter kan vara att kommunicera med andra. Det gäller både svårigheter att ta emot och att ge information och att samtala med andra direkt eller per telefon. Begreppet bör även kunna användas om en person på grund av funktionshinder löper risk att bli isolerad från andra människor.” Förarbetsuttalandet måste förstås språkligt som att det avser att ge exempel på vardagsrutiner som individen inte klarar på egen hand.

Vid en läsning av uttalandena i förra stycket är det tydligt att det inte enbart handlar om hemmet. Exempelen liknar till viss del de kriterier, de grundläggande behoven, som prövas för rätt till personlig assistans. Däremot innehåller exemplen många behov som inte omfattas av de grundläggande behoven. De behov som motsvaras är däremot inte reglerade på samma sätt och det kan inte krävas att det föreligger något ”grundläggande behov” för att personen ska omfattas av personkrets 3. Däremot säger det sig nästan självt att om en person har behov av stöd för att exempelvis sköta hygien och att inta måltider talar det för både personkretstillhörighet och att det föreligger förutsättningar för att bevilja personlig assistans i viss utsträckning, givet att individen sökt om den insatsen. Det ska däremot understrykas att bl.a. sysselsättning, kommunikation med andra och förflyttning inomhus och utomhus, samt att undvika isolering, ska räknas till behov av stöd som ska läggas till grund för bedömningen av huruvida det finns betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. Det kan bli viktigt att kartlägga alla dessa delar, gärna i olika intyg och utlåtanden som kan visa på de olika svårigheter som personen har till följd av sin funktionsnedsättning.

För kriteriet ”omfattande behov av stöd och service” ska en helhetsbedömning göras enligt HFD 2012 ref. 8 (även om utfallet var nekad personkretstillhörighet i just den domen). Vidare i prop. 1992/93:159 på s. 55 f. följer att ”[m]ed omfattande behov av stöd eller service avser jag både kvantitativa och kvalitativa aspekter. Den enskilde skall i allmänhet ha ett återkommande behov av särskilt stöd för att klara funktioner som andra kan klara på egen hand. **Med återkommande avses att stödbehovet vanligen föreligger dagligen och i olika situationer och miljöer. Behov av stöd bör uppfattas i vid bemärkelse och avse stöd av olika karaktär**” [min emfas]. Det ska göras en sammanvägd bedömning av medicinska, sociala och psykologiska faktorer (HFD 2012 ref 8 refererar till prop. 1992/93:159 s. 55 och 168 f. i denna del). Även i denna del kan det förekomma liknande moment som i en prövning av grundläggande behov som ett led i prövning av rätten till personlig assistans, men prövningen av personkretstillhörighet får inte förväxlas med att det föreligger ett krav på att det ska finnas behov av hjälp med de grundläggande behoven så som de regleras för rätten till personlig assistans.

Det finns med det föregående uttalandet i förarbetena (s. 55 f.) en klar intention att ta in behov av stöd och service i vid bemärkelse. Om behovet uppstår även utanför hemmet i vardagen bör det tala för att personkrets (och insats) kan beviljas. En viss diskussion har förts kring vad som är daglig livsföring, och huruvida behov av stöd och service måste finnas varje dag. Rimligen kan inte de olika typerna av behov som räknas upp vara förekommande dagligen för de flesta, med eller utan funktionsnedsättning. Även om utgångspunkten kan vara att stödbehovet **vanligen** [min emfas] (som det uttrycks i förarbetena) föreligger dagligen så kan det inte vara så att behoven uteslutande **måste** [min emfas] föreligga dagligen. Exempelvis arbetar gemene person inte varje dag, utan normen måste anses vara fem dagar i veckan. Inte heller tränar individer varje dag, och de genomgår inte heller som regel nödvändiga behandlingar varje dag. I stället bör en rimlighet tillämpas i bedömningarna om vad som kan utgöra ett omfattande behov av stöd och service som en följd av funktionsnedsättning om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. När det kommer till att förflytta sig i andra miljöer än hemmet, och särskilt nya miljöer, så kan det inte rimligen förväntas att det ska ske varje dag för att kunna omfattas av lagen. Denna logik finner stöd i en avsikts- och ändamålstolkning av lagen och förarbetena (se särskilt ovan anförda resonemang kopplat till prop. 1992/93:159 s. 56). Inte heller en systematisk tolkning av lagen bör leda till att uttrycket förstås som uteslutande dagliga behov, jämför sysselsättning i daglig verksamhet (enligt 9 § 10 p. LSS).

3. Fördjupning om rättspraxis kopplat till dövblindhet och personkrets-tillhörighet i LSS

Även om det saknas en genomlysning av all relevant praxis så kan den inte bedömas vara enhetlig. Det saknas vägledande praxis från högsta instans om personkretstillhörighet i LSS för personer med dövblindhet. I HFD 2018:44, som är ett omtalat mål där det framkommer att behov av taktill teckenspråkstolkning inte ingår i de grundläggande behoven för personlig assistans, så var det ostridigt mellan parterna att klaganden tillhörde personkretsen i LSS. Det finns många fall där personkretsfrågan inte varit föremål för prövning, utan rätten till insats varit i centrum för prövningen i målet. Även i Kammarrätten i Stockholms dom 2021-01-13 i mål nr 4327-20 var det ostridigt att personen i målet som ansökt om insatser tillhörde personkretsen i LSS, varför det inte prövats särskilt.

I kommunala beslut och rättspraxis har det vid flera tillfällen prövats om det förelegat personkretstillhörighet i LSS för personer med dövblindhet. Det är svårt att få en systematisk förståelse för kommunernas tillämpning. Däremot framkommer mycket om kommunal praxis i rättspraxis när en enskild överklagar ett kommunalt beslut.

Förvaltningsrätten i Uppsalas dom 2022-02-25 i mål nr 5073-21 handlar om en äldre kvinna med Ushers syndrom, vilket rätten fann medför dövblindhet utifrån det medicinska underlaget i målet. Klaganden i målet, som hade cochlea-implantat, uppfattade tal om man pratade långsamt en i taget och hon hade en synskärpa motsvarande handrörelser några centimeter framför båda ögonen. Förvaltningsrätten bedömde att klagandens funktionshinder var stort och varaktigt och inte berodde på normalt åldrande. Frågan som kvarstod i målet var därmed om hennes funktionshinder förorsakade betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Förvaltningsrätten konstaterade utifrån utredningen att klaganden självständigt klarade en hel del moment i vardagen, bl.a. personlig hygien, på- och avklädning, måltider och skötsel av hemmet, även om de skedde med hjälp av vissa anpassningar. Vidare framgick det av utredningen att hon alltid behövde ha någon att hålla i armen när hon befann sig utomhus till följd av nedsatt hörsel och syn som medför svårigheter att hålla balansen. Därför gick hon aldrig ut själv. Hon var beviljad färdtjänst som hon använde när hon t.ex. skulle hälsa på sina väninnor. Av utredningen i målet framgick vidare att klaganden även beviljats hemtjänst i form av

ledsagning till sociala mötesplatser, aktivitet, inköp och ledsagning till hälso- och sjukvårdsinrättningar. Utifrån detta och ytterligare omständigheter bedömde Förvaltningsrätten att klaganden "har sammanfattningsvis vissa svårigheter i sin dagliga livsföring, särskilt när det gäller förflyttningar utanför hemmet. Förvaltningsrätten gör dock bedömningen att hennes funktionshinder inte medför sådana betydande svårigheter och därmed ett omfattande behov av stöd eller service som krävs för att hon ska anses tillhöra personkretsen i 1 § 3 LSS. Nämnden har därmed haft fog för sitt beslut och överklagandet ska således avslås."

Motiveringen innehåller ingen hänvisning till rättspraxis eller förarbetsuttalanden som gör att det går att förstå hur prövningen gjorts. Domen bekräftar funderingen om behovet av att titta lite extra på hur prövningen av personkrets 3-tillhörigheten ska göras enligt förarbetena. En tanke som återkommer efter läsning av denna och Förvaltningsrätten i Karlstads dom 2022-02-15 i mål nr 3570-21, som föll ut till den enskildes fördel, är just skillnaden i hur detta moment utretts och prövats. I Karlstadsdomen redovisades en systematisk prövning av personkretstillhörigheten utifrån sökandens dövblindhet. Olika moment inom olika områden i livet diskuteras. Bland annat påvisades flera moment som gav betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och som även angetts som exempel i förarbetena. Även omfattningen på underlaget bör kunna ha spelat en roll. Det fanns utlåtanden från olika professioner och skeenden i livet som visade på olika svårigheter och behov av stöd.

4. Bevisbörd och utredningsskyldighet m.m. enligt förvaltningsrätten

Enligt LSS ska insatser ges den enskilde endast om han eller hon begär det. Därför behövs någon form av ansökan för att ett ärende ska inledas hos en beslutande myndighet. Det går inte att enbart söka om att få fastställt personkretstillhörighet. Bevisbördan ligger hos individen i ärenden som rör behov av insatser som den initierar hos en myndighet. Därför är det fördelaktigt att underlag och intyg av olika slag tas med i en ansökan om insats enligt LSS. Rättspraxis från underrätter visar att chanserna till framgång kan öka om det finns utlåtanden från exempelvis kurator, läkare, psykolog och arbetsterapeut för att stärka ett påstående om personkretstillhörighet och rätt till insatser. Inom LSS finns inget formellt krav på att det ska finnas läkarintyg med i en ansökan till skillnad från delar av socialförsäkringen. I praktiken är det dock en i det närmaste nödvändighet för att ha en chans att övertyga beslutande myndighe-

ter, och särskilt domstolar, om att personkretstillhörighet och rätt till insatser föreligger. Enligt principen om fri bevisföring och fri bevisvärdering kan enskilda inkomma med olika typer av bevis som myndigheterna sedan fritt värderar. Mer om dessa frågor finns i von Essen, Ulrik, Förvaltningsrättens grunder, 5:e uppl, Norstedts Juridik, 2022, på s. 119 och 325 där problematiken om bevisbördans roll kontra myndighetens utredningsskyldighet berörs.

Det verkar finnas stor nytta med att ha välskrivna läkarintyg som underlag i ansökningsprocesser; personer med dövblindhet kan omfattas, men enbart diagnosen räcker inte. Svårigheterna verkar finnas i att uppnå beviskraven för att den varaktiga funktionsnedsättningen dövblindhet som inte uppenbart beror på normalt åldrande också

1. är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen (viss vägledning från förarbetena och praxis finns kring hur detta rekvisit ska förstås och tillämpas i relation till olika livsområden i och utanför hemmet) och
2. därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Denna problematik kan även kopplas till åberopsbördan² och bevisbördan som läggs på den enskilde i ansöknings- och överklagandeprocesser. Även om det finns en viss utredningsskyldighet hos myndigheterna och domstolarna visar praxis att en större börda läggs på den enskilde att prestera rätt typ av påståenden. Dessa behöver verifieras av underlag, oftast läkarintyg och liknande från professionella som kan uttala sig om personens funktionsnedsättning, dess konsekvenser och vilka behov som den medför. Inom förvaltningsprocessen är grundregeln att ett påstående ska göras sannolikt för att uppfylla bevisbördan. Det är en lägre bevisbörda än att styrka något eller att något ska vara ställt bortom rimligt tvivel. Tyvärr förekommer en del fel kring detta i beslut.

5. Individens tillgång till rättvisa och rollen hos vissa stödjande funktioner

Tillgång till rättvisa är ett brett begrepp som i korthet kan beskrivas som medel för enskilda att utkräva sina rättigheter via rättssystemet. Hinder mot tillgång till rättvisa kan vara både juridiska och praktiska (se vidare Sebastian Wejedals avhandling *Rätten till biträde – Om biträdeskostnaders hantering vid svenska domstolar* från

² Åberopsbörda innebär i sammanhanget att den enskilde själv måste lägga fram de omständigheter som den vill att myndigheten ska lägga till grund för beslut om insatser

2017, inte minst delarna om "lawyer advantage" samt LSS-mål). I ärenden om LSS-insatser, och även indirekt personkretstillhörighet, söker den enskilde hos ansvarig myndighet med möjlighet till överklagan inom förvaltningsdomstolarna. Juridiskt saknas hinder, men det föreligger däremot praktiska hinder. Ett sådant är ofta att den enskilde saknar kvalificerat ombud i mötet med myndighet. Inte sällan anlitar kommun och Försäkringskassan interna eller externa erfarna juridiska processombud. Som motvikt till detta, och även som förutsättning för att kunna driva saken överhuvudtaget, kan den enskilde behöva anlita juridiskt biträde som ett medel för att i praktiken kunna få tillgång till rättsväsendet.

Enligt förvaltningslagen och förvaltningsprocesslagen finns ingen reglering av rättegångskostnader. I kombination med utredningsskyldigheten är utgångspunkten att det inte behövs ombud i de flesta typerna av förvaltningsrättsliga ärenden och mål, dit ärenden om insatser enligt LSS tillhör. Det finns en inbyggd ojämlikhet i detta system, särskilt när bevisbördan ligger på den enskilde, men Högsta förvaltningsdomstolen har upprätthållit systemet även i ett fall där den sökande vunnit ett mål genom att ådra sig kostnader för rättsligt biträde som en förutsättning för att klara av att driva ärendet (HFD:s beslut i mål nr 6184-19 meddelat i Stockholm den 4 mars 2022). Inte heller rättshjälpslagen eller rättsskydds-försäkringar, oftast via hemförsäkringar, kan sägas vara konstruerade eller få till effekt att motverka ojämlikheten i praktiken.

För att väga upp skillnaderna förekommer att exempelvis assistansbolag/kooperativ bistår med juridiskt stöd och biträde till enskilda i LSS-mål. Vissa funktionsrättsförbund har även som en medlemsförmån olika typer av stöd i juridiska frågor. Däremot kan det inte sägas vara ett heltäckande skydd. Det går inte heller att som enskild med säkerhet veta att det kommer finnas ett skydd.

Som en motvikt kan även exempelvis kuratorer inom regionernas dövblindteam vägleda enskilda patienter i ansöknings- och rättsprocesser, även om de inte är jurister eller formellt företrädare den enskilde. Det är däremot viktigt att denna grupp känner till juridiken kring samhällets olika stöd för att ge rätt vägledning. De kan även vara ett stöd för att hålla samman en berättelse, samordna en strategi med den enskilde eller skriva intyg som kan behövas i processen.

6. Mänskliga rättigheter som stödjande normer via den svenska rätten

Sverige har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Funktionsrättskonventionen. Den innehåller bland annat rätten att leva ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen med individstyrt stöd i och utanför hemmet enligt artikel 19. Fördragskonform³ tolkning av svensk rätt ska göras så långt som ordalydelsen i lagen ger utrymme för en tillämpning som ger genomslag åt rättigheter enligt Sveriges internationella överenskommelser, inklusive Funktionsrättskonventionens artikel 19. Fler artiklar kan vara relevanta utifrån olika aspekter av livets olika områden och olika benämningar på rättigheter. Personer med funktionsnedsättning har, och ska, genom statens aktiva agerande, få samma förutsättningar som andra att åtnjuta rättigheter på jämlika villkor. Det föreligger en skyldighet i hela den offentliga sektorn att genomföra konventionen, se regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter, Regeringens skrivelse 2016/17:29 s. 10. Det kan vara en etiskt viktig aspekt att i kontakt med enskilda förklara att rättigheten enligt konventionen ska gälla, men att det är via de svenska systemen som det ska göras. Fördragskonform tolkning vet vi tyvärr inte tillämpas särskilt ofta (se t.ex. SvJT 2018 s. 450 Fördragskonform tolkning av MR-traktat av Maria Grahn-Farley m.fl.), men det kan vara en metod för att flytta fram konventionens värderingar så långt som lagtexten tillåter. Det innebär att ifall konventionen ger mer långtgående rättigheter ska den gå före rättighetsbegränsande rättspraxis och förarbeten.

7. Reflektioner om praktik och juridik i ansökningsförfarande och rättsprocess

Det har visat sig framgångsrikt att använda de olika kriterierna i lagen samt olika förarbetsuttalanden, särskilt i prop. 1992/93:159 s. 56 med resonemangen om kriteriet betydande svårigheter med den dagliga livsföringen. Exempelvis kan sökanden klara hygien, toalettbestyr och mathållning m.m. i en tillrättalagd miljö eller i hemmet, men inte i olika främmande miljöer eller miljöer som det är svårt att lära känna självständigt utan stöd av andra. Därför kan det vara nyttigt att utgå ifrån de olika kriterierna och se på livets olika områden detaljerat för att fånga olika stödbehov och sammanfoga till en helhet för att visa på det samlade behovet. Det finns stöd av både förarbetenas utformning och rättspraxis på området.

³ Skyldighet att så långt som möjligt tolka internationella rättsregler i enlighet med internationella åtaganden.

Det kan föreligga skillnader över landet hur det ser ut med tillgång till behandlande läkare som kan skriva bra intyg ur ett dövblindperspektiv. Ett generellt tips är att titta på Nkcdb:s webbplats om medfödd respektive förvärvad dövblindhet, se vidare:

[Förekomst av dövblindhet – nkcdb.se](http://www.nkcdb.se)

Individuella skillnader är centrala att få fram för att inte fastna i förenklade bedömningar utifrån hur tidigare restriktiv rättspraxis gjort prövningar. Läkare kan ofta beskriva syn för sig och hörsel för sig, men inte kombinationen och de svårigheter som kan uppstå. Syn och hörsel, samt konsekvenser av helheten, är centralt att få fram för att visa på funktionsnedsättningen dövblindhet samt för att kunna beskriva de svårigheter som följer för individen. ICF:s samhällsområden och andra modeller för att kartlägga behov kan vara till nytta i dessa delar, se vidare:

[ICF-kartläggning – nkcdb.se](http://www.nkcdb.se)

Juridiska ombud kan stärka möjligheterna till att driva en ansökan eller ett mål med framgång, men det är långt ifrån säkert att en enskild har tillgång till ett sådant ombud. Oavsett om det finns ett kvalificerat ombud eller inte, kan kuratorer i regionernas dövblindteam/nätverk fylla en mycket viktig roll i att stötta, vägleda och komplettera med utlåtanden i enskilda processer. Många gånger har kuratorn en bra helhetsbild av sökandens livssituation som ger en stor insikt i hur funktionsnedsättningen påverkar i vardagen. Ibland kan kurator skriva ett intyg eller ringa till handläggare för att klargöra situationen. Kuratorn kan även påtala behov av att en samordnad individuell plan (SIP) tas fram.

Det kan vara kostsamt och ta tid att få bra intyg, t.ex. hos ögonläkare. Det kan därför uppstå behov av att söka innan intygen kan färdigställas. Därför är det viktigt att fundera över alternativa källor och använda principen om fri bevisföring. Lika viktiga är att lära av andra sökandes och professionellas erfarenheter av lyckade ansökningar.

Professionella som stöder personer med dövblindhet i dessa frågor kan behöva förklara varför en fråga ställs från en myndighet. Många kan uppfatta att det inte är rimligt att ställa frågor kring t.ex. hygien eller matsituation om det man ansöker om är ledsagning eller kontaktperson. Frågorna kan bli av integritetskänslig art. Det beror delvis på att personkretstillhörighet behöver prövas innan rätten till insats och att personer med dövblindhet oftast behöver bedömas utifrån kriterierna i personkrets 3. Det förekommer förvirring om vilka frågor som ska ställas i vilket steg. Eftersom personkretstillhörigheten kommer först och bygger på en helhetsbedömning av faktorer i och utanför hemmet kopplat till olika typer av moment,

är sannolikheten stor att det upplevs som integritetsberörande eller till och med kränkande. Det är viktigt att skilja på personkretsprövningen och därefter vilken insats och vilka kriterier som ska provas där. Är en fråga inte relevant för den specifika prövningen ska frågan inte ställas. En fråga som skulle behöva undersökas vidare är om det är sakligt att fråga om särskilt integritetskänsliga frågor för personkretstillhörighet när prövningen för insatsen som söks inte kräver dessa uppgifter.

Ibland kan det vara viktigt att påminna den beslutande myndigheten om kriterierna i lagen, hur de ska tillämpas och att ett syfte med LSS är att personer med vissa funktionsnedsättningar ska få "möjlighet att leva som andra" enligt 5 § LSS. Detta kan vägleda rättstillämparen om de övriga bestämmelserna inte i sig är skarpa nog. Även självbestämmanderätten och integritet enligt 6 § LSS bör vara vägledande principer. Vidare ska 5-6 a §§ LSS som helheter med de värderingar som uttrycks där vara vägledande för tillämpningen av andra delar av lagen. Av 6 § LSS framgår att verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Det framgår också att den enskilde i största möjliga utsträckning ska ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. Som ytterligare stöd för talan om rätt till en insats kan Funktionsrättskonventionens artiklar åberopas. Så kan konventionens värderingar få genomslag i rättstillämpning genom lagtolkning så långt som den svenska lagen tillåter.

För fler tips om ansökningsprocessen för ledsagning, följ denna länk:

[Att ansöka om insatser – nkcd.se](https://www.nkcdb.se)

8. Slutsats

Personer med dövblindhet kan omfattas av personkretsen enligt LSS, men det går inte att räkna med att diagnos räcker. Det stöds av lagen, förarbeten och viss rättspraxis. Den rättspraxis som finns är inte entydig, men det är klart att noggrann användning av kriterierna för personkretstillhörighet, exempel i förarbetena och omfattande och varierat bevismaterial stärker förutsättningarna för att vinna framgång med en ansökan, särskilt i domstol. Intyg och utlåtanden från olika professioner som visar på hur en person med dövblindhet har betydande svårigheter i den dagliga livsföringen verkar stärka förutsättningarna att få personkretstillhörighet beviljad, som ett första steg till att få rätten till sökt insats enligt LSS prövad. En mer omfattande genomgång av mer rätts- och myndighetspraxis vore nyttigt för att möjligen finna fler aspekter av frågorna än vad som behandlats i detta PM. Förhoppningsvis kan detta underlag ligga till grund för en utvecklad strategi för personer som i sin yrkesutövning stödjer personer med dövblindhet att få tillgång till rätt stöd enligt LSS och sina rättigheter tillgodosedda. Samverkan mellan olika professioner, inklusive jurister och kuratorer, kan bidra till ökad kunskap på området samt öka enskilda personer med dövblindhets förutsättningar att få rätt i LSS-mål, inklusive personkretstillhörighet.

Nyckeln till framgång tycks vara en noggrant förberedd ansökan med utförliga intyg som tydligt visar den enskildes funktionsnedsättning samt vilka hinder för delaktighet och jämlikhet som uppstår i mötet med omgivningen.

